

Den østjyske millionby - stadig uden plan

Området langs motorvej E45 mellem Haderslev og Randers i Østjylland udvikler sig uden nogen tværgående planlægning. Risikoen er manglende sammenhæng mellem byudvikling og trafikinvesteringer samt manglende beskyttelse af landskab og naturværdier.

Af professor, PhD Tom Nielsen, Arkitektskolen Aarhus
og arkitekt, PhD Boris Brorman Jensen, BBJ – Architecture, Urbanism, Research

I et lille land som Danmark med en høj befolkningstæthed, mange byer og en generelt veludbygget infrastruktur, er det ikke mærkeligt, at befolkningen interagerer over store afstande og at byerne flyder sammen. Set fra et systemisk eller funktionelt perspektiv. Det mærkelige er, at der ikke findes nogen regional planlægning eller et særligt veludstyret begrebsligt og konceptuelt beredskab til at diskutere og kvalificere den regionale byudvikling.

Skygger Fingerplanen for planlægningen ?

Måske skyldes fraværet af regional planlægning den tidlige succes med Fingerplanen, der af fremsynede planlæggere blev lavet for at diskutere og regulere Københavns udvikling som storby før den blev storby.

Den kanoniserede Fingerplan

fungerer som national planlægningsmatrice og behovet for at formulere alternativer til den klassiske central place theory, der stadig virker som tankemodell og forhindrer en tidsvarende forståelse af de netværksstrukturer og den regionalisering, der kendetegner den aktuelle byudvikling.

Fingerplanen, der overordnet regulerer hovedstadsområdet, har skabt en stærk forestilling om hvad en storby og en byregion er. Dens grundlæggende struktur med et meget klart hierarki omkring et absolut center, modvirker måske ikke blot muligheden for at tænke nye modeller, der rummer hele den funktionelle byregion, der er under opbygning omkring Øresund.

Fingerplanen og den modernistiske tankefigur der ligger bag den skygger måske også for, at vi kan tænke planlægning af det urbaniserede område

af samvirkende byer og steder, der i et par årtier har været under opbygning i Østjylland.

Ingen interesser uden for kommunegrænsen

Selvom der i 2007 var tilløb til at starte en koordinerende planlægning af Den østjyske millionby er denne aldrig kommet i gang. Det skyldes bl.a., at vi med kommunalreformen fra samme år har set en udvikling, hvor planlægningen er blevet et redskab i kommunernes bestræbelser på at tiltrække investeringer og arbejdspladser. Der er tilsyneladende ikke nogen interesse for planlægning og koordinering på tværs af kommunegrænserne. Og udviklingen i Østjylland viser, at det måske kan være et problem, også selvom det ikke ses fra kommunalpolitikken.

Landskabs- og naturværdier beskyttes ikke

For det første udfordrer den byvækst, der udvikler sig omkring den nord-sydgående infrastruktur (primært e45) sig på tværs og igennem de landskabs-

strukturer og habitater for områdets naturliv, der løber øst-vest med vandet i dalene mellem de moræneflader, der er dyrkede af landbruget. Ådalene bliver skåret over og de fine forgreninger af vandsystemet bliver drænet og bebygget. Naturens værdi er ingen værdi i en byregion der vokser, kapitaliserer og effektiviserer.

Tilfældige trafikinvesteringer

Et andet af de store koordineringsbehov, der vedrører den fysiske infrastruktur, der er nødvendig for byregionens liv og fortsatte udvikling. Her er vi jo tæt på et af de helt centrale argumenter for overhoved at planlægge – nemlig spørgsmålet om investeringsspild. Og i særdeleshed spild af offentlige skattekrone. Store infrastrukturinvesteringer besluttet selvfølgelig på nationalt plan. Det der savnes er koblingen til by- og landskabsudviklingen og den eventuelle fokusering og prioritering på særlige områder, der kan betjenes af både skinner og veje.

Den manglende enighed om placering og udvikling af en østjysk lufthavn, der kan betjene Aarhus er et andet eksempel, hvor der burde have været tænkt byudvikling og ikke blot rejsesetider og kommunal konkurrence.

Den østjyske millionby – stadig en udfordring for planlægningen

Den tidligere konservative miljøminister Connie Hedegaard og hendes rådgivere i Miljøministeriet introducerede med Landsplanredøgørelsen i 2006 ideen om Den Østjyske millionby. Bysammenvoksningen i det østjyske bybånd skulle ifølge ministerens udspil reguleres og de berørte kommuner blev derfor inviteret til et fælles dialogsamarbejde om planlægningen af det jyske vækstområde.

DØM – Den østjyske millionby

Den østjyske millionby – DØM – bruges som betegnelse for området langs E45 i Østjylland. 1 mio indbyggere, 17 kommuner og en hastig erhvervsudvikling er afsættet for navnet og en potentiel status som en sammenhængende storby.

Den østjyske millionby set fra luften.

Processen med at koordinere beslutninger på tværs af de politisk/administrative grænsedragninger i Jylland og planlægge byudviklingen i det østjyske værkscenter kuldsejlede dog relativt hurtigt. Siden er udviklingen af den regionale storby fortsat som hidtil, nemlig tænkt i små bidder med hver deres egen økonomiske eller lokalpolitiske logik.

Det seneste folketingsvalg i 2016 har skabt fornyet fokus på forholdet mellem centrum og periferi i Danmark. Det regionale Udkantsdanmark, der med Connie Hedegaards fokus på vækstregionerne Hovedstaden og Østjylland, i samme Landsplanredøgørelse i 2006 planlægningsmæssigt indirekte blev defineret som udkant nægter tilsyneladende at overgive sig til den politiske centralisering. Samtidig fortsætter den mere eller mindre udtalte begunstiggelse af København. Hovedstaden er ved at udvikle sig til en international metropol, samtidig med at reminiscenserne af den hedengangne østjyske millionby langsomt er ved at komme tilbage på tegnebrættet under navnet Business Region Aarhus. En udvikling fyldt med indbyrdes konkurrerende dynamikker, rationaler og mentale forestillinger.

Den østjyske millionby og spørgsmålet om hvordan den skal forstås som by og tænkes som planlægningsudfordring er stadig 10 år efter et spørgsmål, der savner et præcist svar og en faglig diskussion.

Ny bog på trapperne

I april udkommer bogen Den østjyske millionby på Byplanlaboratoriets forlag. Heri udfoldes, beskrives og diskuteres fænomenet i relation til en større national kontekst.

Den østjyske millionby set fra bilen.
Foto: Claus Peder Pedersen

